

NIOD en NS

In de berichtgeving over de NS heb ik geschreven dat de NS de grenzen wie in aanmerking kwam voor een uitkering van gedwongen vervoer, wel erg nauw had getrokken. Wel adviseerde de commissie om het Verzetsmuseum, de nationale monumenten Oranjehotel en de kampen Amersfoort, Vught en Westerbork een geldbedrag te geven.

De Commissie adviseerde NS ook 'een diepgaand onderzoek te doen instellen naar de rol van NS tijdens de Tweede Wereldoorlog waarbij het perspectief is gericht op 'transporten tijdens de oorlog', met het oog op het verdiepen van het historisch inzicht en de reflectie op het eigen handelen in de oorlogsjaren.'

De voorzitter van het Centraal Orgaan Voormalig Verzet en Slachtoffers (COVVS), ons lid Dik de Boef, heeft contact gezocht met de directeur van het NIOD om een rol te kunnen hebben bij dat onderzoek. Dat is van belang om na te gaan hoe verzetsdeelnemers en andere slachtoffers van het naziregime door de bezetter zijn behandeld.

Inmiddels is die directeur vertrokken en is in zijn plaats Martijn Eickhoff per 1 september 2021 aangetreden als directeur van het NIOD. Door de problematiek rond corona was het er nog niet van gekomen, maar in november 2022 zouden we terecht kunnen voor een kennismakingsgesprek. Dat moest helaas wegens een blessure worden uitgesteld, maar op vrijdag 13 januari 2023 was het zover. Een afvaardiging van COVVS, waaronder de voorzitter en secretaris en uw voorzitter togen naar het gebouw aan de Herengracht in Amsterdam en hebben een uur lang gesproken met de nieuwe directeur. Ten aanzien van een eventuele toezegging door zijn voorganger was de heer Eickhoff niet op de hoogte. Gelukkig had Dik de Boef de correspondentie nog in zijn computer staan. De toezegging van de heer Eickhoff is dat hij met de onderzoekers zal nagaan in hoeverre het COVVS een rol kan spelen in het onderzoek.

Het vooronderzoek is inmiddels verricht. Op basis daarvan is vastgesteld wat er in het onderzoek zoal aan de orde moet komen. Het hele vooronderzoek is te lezen op de website van het NIOD en het rapport over dat vooronderzoek kan worden gedownload.

Uit het rapport blijkt dat het team drie aandachtsterreinen heeft benoemd voor onderzoek:

1. De bestuurlijke verhoudingen en de interactie tussen de Nederlandse overheden, de bezettende overheden, de Duitse overheid en de NS alsmede de evenknie in Duitsland. Die verhouding was in Nederland anders dan bijvoorbeeld in België en Frankrijk.

2. De praktijk van de transporten. De logistieke en financiële organisatie en hoe dat in de praktijk liep.
3. De verschillende groepen gedeporteerden. Dan gaat het om Joodse mensen, Roma en Sinti, politieke gevangenen en verzetsmensen en ook dwangarbeiders, krijgsgevangenen, homoseksuelen, en Jehova's Getuigen.

Er wordt melding gemaakt van eerdere onderzoeken, maar die waren volgens de onderzoekers niet breed opgezet. De bezettingsgeschiedenis van de NS was hoofdzakelijk bestudeerd binnen de kaders van een semi overheidsbedrijf en men heeft zich weinig rekenschap gegeven van de ontwikkelingen in de (inter)nationale historiografie van de Tweede Wereldoorlog.

De onderzoekers lijken daarmee te zeggen dat er alleen naar de feiten is gekeken en of dat wel kon binnen de gestelde regels. Maar niet is nagegaan of die regels wel konden blijven gelden tijdens de bezetting en hoe dit zich verhiel met de gang van zaken in het buitenland. De dienstverlening van de NS tijdens de bezetting wordt nu ook onderzocht.

Het is te hopen dat wij op een of andere wijze een rol krijgen in het onderzoek, bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep, zodat wij vragen kunnen stellen over het onderzoek. Wij blijven de zaak volgen!

Henk Mreijen